

Ключові слова: педагогічні технології, інформаційні технології, комп'ютерні технології, парадигма педагогіки, біфуркаційна педагогіка, синергетика

Козуля М.М.

ИНФОРМАЦИОННАЯ СОСТАВЛЯЮЩАЯ В ПОСТРОЕНИИ ТЕХНОЛОГИЙ ПРЕПОДАВАНИЯ УЧЕБНЫХ ДИСЦИПЛИН

Статья посвящена проблемным вопросам использования информационных технологий в построении процесса обучения, преподавание дисциплин из вузовской программы подготовки специалистов. Предоставлен анализ возможностей оптимального внедрения информационных технологий с целью повышения эффективности системы "субъект обучения – процесс – субъект предоставления знаний – процесс – субъект учения с новым уровнем знаний", использован когнитивный подход для определения механизмов регулирования качеством информационно-учебного процесса.

Ключевые слова: педагогические технологии, информационные технологии, компьютерные технологии, парадигма педагогика, бифуркационная педагогика, синергетика

Kozulia M.

INFORMATION COMPONENT IN TECHNOLOGIES CON- STRUCTION OF TEACHING DISCIPLINES

Article is devoted to topical issues of information technology in the construction of the learning process, teaching disciplines of university training programs. Analysis of the opportunities in optimal use of information technology in order to increase the effectiveness of the "subject of study – the process – the subject of knowledge – the process – the subject of the teaching with a new level of knowledge" is provided. Cognitive approach to determine the mechanisms for regulating the quality of information and the learning process is used.

Keywords: educational technology, information technology, computer technology, the paradigm of pedagogy, pedagogy bifurcation, synergetic

Стаття надійшла до редакції 06.04.15

УДК 378.147.091.313

Козляр М. М.,

ІНТЕРАКТИВНІ МЕТОДИКИ НАВЧАННЯ У ВНЗ

Поставка проблеми. Важливим завданням освіти в Україні є підготовка освіченої, творчої, конкурентоспроможної на сучасному ринку праці особистості. Реформування вищої освіти передбачає докорінну зміну підходів до організації та здійснення навчання у ВНЗ. Нині відбувається перехід від авторитарної педагогіки до гуманістичного розвитку особистості.

Нова парадигма освіти зумовила оновлення фахової освіти, що відбувається в країнах близького і далекого зарубіжжя. Має місце значна потреба в упровадженні методик, котрі б сприяли реалізації особистісного підходу до студента.

Упровадження інтерактивних методик навчання дає змогу змінити об'єкт навчання, перетворив його в суб'єкт навчання. Студент часто-густо є співавтором лекції, семінарського заняття, творцем нового в проєкті, завдяки якому вони створюють власні продукти. Інтерактивні методики навчання активізують роботу викладача та студентів в аудиторії, т'ютора в групі та педагога в будь-якому освітньому закладі. Інтерактивні методи навчання, на відміну від традиційних, базуються на активній взаємодії учасників навчального процесу, при цьому основна увага приділяється взаємодії слухачів між собою. Такий підхід дозволяє активізувати навчальний процес, зробити його більш цікавим та менш втомлюваним для його учасників, більш результативним.

Аналіз попередніх досліджень свідчить, що проблемі створення і використання інтерактивних методик навчання присвячені дослідження І. Дичківської, О. Пошетун, А. Пироженко, Є. Полат та ін., інтеграції інтерактивних методик навчання з ІКТ: В. Бикова, Р. Гуревича, М. Кларіна, Є. Полат, І. Трайнева, Н. Морзе, С. Сисоевої та ін.

Мета статті полягає в розгляді інтерактивних методик навчання та їх здійснення в процесі навчання у ВНЗ, з'ясуванні переваг та недоліків використання.

Виклад основного матеріалу. Зміни життя в сучасному суспільстві вимагають і відповідних змін мети та призначення сучасної освіти. Знижується функціональна значущість і привабливість традиційної організації навчання. Передавання «готових» знань від викладача до слухача перестає бути основним завданням навчального процесу.

Нині важливо викликати інтерес до навчальної теми, перетворити

аудиторію пасивних спостерігачів на активних учасників заняття. Якщо викладач у своїй роботі використовує активні форми та методи навчання, то це дає можливість сприянню в розв'язанні поставлених запитань. Активні форми навчання будуються на інтерактивній взаємодії, в процесі якої здійснюється взаємозв'язок не лише між викладачем і студентами, а й між студентами в навчанні. Викладач частіше виступає в ролі консультанта.

Слово – «інтерактивний» прийшло до нас з англійської і виникло від слова «інтерактив». «Inter» – це «взаємний», «act» – діяти. «Інтерактивний» – означає сприяти, взаємодіяти чи знаходитися в режимі бесіди, діалогу з будь-чим (комп'ютером), чи з будь-ким (людиною). Отже, інтерактивне навчання – це, передовсім, діалогове навчання, під час якого здійснюється взаємодія викладача і студента.

М. Кларін, розглядаючи проблеми інтерактивного навчання, стверджує, що «це спеціальна форма організації пізнавальної діяльності учнів, що включає конкретні цілі, а саме створення комфортних умов навчання, за допомогою яких учень відчуває свою успішність, свою інтелектуальну спроможність, що робить продуктивним сам процес навчання [3].

Розгляньмо основні характеристики «Інтерактиву»:

- це спеціальна форма пізнавальної діяльності;
- навчальний процес організовано таким чином, що практично всі студенти заохочуються до процесу пізнання. Вони мають можливість розуміти і рефлексувати з приводу того, що вони знають і думають;
- має бути атмосфера доброзичливості, взаємопідтримки – форма кооперації та співпраці;
- на занятті організується індивідуальна, парна, групова робота;
- застосовуються дослідницькі проекти, ділові ігри, робота з документами, різними джерелами інформації, використовуються творчі завдання.

Розгляньмо завдання, котрі можна розв'язати одночасно:

- розвиток комунікативних умінь і навичок;
- емоційний контакт між слухачами;
- учитись працювати в команді, прислухатись до думки свого товариша;
- знімає нервові навантаження студентів, дає можливість змінювати форми їхньої діяльності, переключати увагу на вузлові питання теми.

Інтерактивні методи навчання захоплюють студентів,

пробуджують в них інтерес і мотивацію, навчають самостійному мисленню та діям.

Розгляньмо сутність інтерактивного навчання.

Інтерактивне навчання – це діалогове навчання, що заперечує домінування як одного виступаючого, так і однієї думки над іншою.

Інтерактивне навчання має метою:

- створення умов для залучення всіх слухачів до процесу пізнання;
- надання можливості кожному слухачеві розуміти і рефлексувати з приводу того, що він знає і думає;
- вироблення життєвих цінностей;
- створення атмосфери співпраці, взаємодії;
- розвиток комунікативних якостей і здібностей;
- створення комфортних умов навчання, котрі б викликали в кожного слухача відчуття своєї успішності, інтелектуальної спроможності, захищеності, неповторності, значущості.

Інтерактивне навчання передбачає: моделювання життєвих ситуацій; розв'язання творчих завдань; спільне вирішення проблем тощо.

Що дає впровадження інтерактивних технологій навчання різним суб'єктам навчального процесу?

Під час діалогового навчання студенти вчаться критично мислити, розв'язувати складні проблеми на підставі аналізу обставин і відповідної інформації, приймати продумані розв'язки, брати участь у дискусіях, спілкуватися з іншими людьми. Для цього на заняттях організується індивідуальна, парна і групова роботи, застосовуються дослідницькі проекти, рольові ігри, йде робота з документацією різними джерелами інформації.

Яким має бути учасник інтерактивного навчання?

Він повинен: ставити перед собою навчальні завдання; розвивати навчальну активність; визначати проблеми в процесі навчання; навчатися рефлексії власної навчальної діяльності.

Яким має бути викладач?

Він повинен уміти:

1) створювати в аудиторії атмосферу, що сприяє заохоченню студентів задавати питання та шукати відповіді. Брати за основу такі види навчання, що сприяли б розвитку критичного мислення та самостійного набуття знань, стимулювати рефлексію;

2) застосовувати наявні ефективні, творчі методи. Стати вдумливим професіоналом, що означає вміти навчатися самому, уважно

спостерігати, визначати проблеми та створювати нові стратегії для їх розв'язання;

3) бути взірцем для інших студентів, передавати свої знання колегам, використовувати нові методики навчання.

Отже, використання інтерактивної стратегії змінює роль і функції викладача – він перестає бути центральною фігурою і лише регулює навчальний процес, займається його загальною організацією, визначає загальний напрям (готує до заняття необхідні завдання, формулює питання для обговорення в групах, контролює час і порядок виконання навчального завдання, надає консультації, допомагає в разі серйозних труднощів).

Розглянемо окремі активні методи навчання відповідно до поставленої мети:

- вступні – дозволяють створювати атмосферу доброзичливості, довіри;

- основні (ключові) – під час яких вирішується основна проблема (обговорення, інтерактивні лекції, мозковий штурм, рольові ігри, «кейс стаді», карусель тощо);

- завершальні підсумкові (сенкан, вернісаж);

- допоміжні (енерджайзери) – включають тоді, коли необхідно зняти напругу, змінити вид діяльності, перейти від одного етапу до іншого.

Дотримання порядку застосування активних методик дозволяє спланувати своє заняття більш ефективно, цікаво для студентів.

Зупинимось далі на окремих інтерактивних методах навчання

Метод мозкової атаки – це метод розв'язання невідкладних завдань за короткотривалий час. Сутність методу полягає в тому, що необхідно висловити як можна більшу кількість ідей за значний проміжок часу, обговорити їх та класифікувати. Цей метод використовується для вирішення складних проблем. Метод мозкової атаки можна використовувати в різних видах діяльності: в роботах з малими та великими навчальними групами, командами, індивідуальній роботі.

«Круглий стіл» – метод проведення заняття із слухачами які, як правило, мають досвід роботи, практичної діяльності з питання, що обговорюється. На засіданні «круглого столу» слухачі можуть і повинні спробувати обґрунтовано поставити питання з теми обговорення, серйозно аргументувати підходи до їхнього розв'язання, а також повідомити про вдалий і невдалий досвід. «Круглий стіл» – це свого роду нарада з обміну досвідом і обговорення практичного досвіду, досягнень і

помилку. У такий спосіб слухачі засвоюють зміст теми, її ключові проблеми.

Дискусія – активний метод проведення занять, покликаний мобілізувати теоретичні й практичні знання, погляди слухачів на проблему, що розглядається. Дискусія доречна в розгляді суперечливих питань, проте в навчальному процесі може не виникати ситуації суперечності трактувань. Із цих причин заздалегідь планувати проведення заняття як дискусію не цілком коректно. Основні передумови використання дискусії в активному навчанні такі: в складі теми, що досліджується, необхідно знайти питання, з яких студенти усвідомлено дотримуються істотно різних точок зору. Це може бути зроблене під час лекції й інших занять; варто визначити, чи відносяться ці спірні питання до інтересів, що зачіпають багатьох.

Ситуаційний аналіз полягає в тому, що студенти, ознайомившись з описом проблеми, самостійно аналізують ситуацію, діагностують проблему й пропонують свої ідеї та розв'язки рішення в дискусії з іншими студентами.

Залежно від характеру висвітлення матеріалу використовуються ситуації-ілюстрації, ситуації-оцінки й ситуації-вправи.

Ситуація-ілюстрація містить у собі приклад з управлінської практики (як позитивний, так і негативний) і спосіб розв'язання ситуації.

Ситуація-оцінка становить опис ситуації й можливе вирішення в готовому вигляді: потрібно тільки оцінити, наскільки воно правомірно й ефективно.

Ситуація-вправа полягає в тому, що конкретний епізод управлінської діяльності підготовлений таким чином, щоб його розв'язок вимагав будь-яких стандартних дій, наприклад, розрахунку нормативів, заповнення таблиць, використання юридичних документів і т. ін.

Ситуаційний аналіз включає метод аналізу конкретних ситуацій, метод «кейс-стаді», метод «інциденту», розбір ділової кореспонденції («баскет-метод»).

Аналіз конкретних ситуацій – найбільш прийнятний в умовах курсового навчання метод ситуаційного аналізу – традиційний аналіз конкретних ситуацій, що включає глибоке й детальне дослідження реальної або імітованої ситуації.

Використання методу аналізу конкретних ситуацій дозволяє досягти наступних навчальних цілей: розвиток аналітичного мислення, застосування аналізу в динаміці; оволодіння практичними навичками роботи з інформацією: виокремлення, структурування й ранжирування за значимою проблемою; вироблення управлінських рішень; освоєння

сучасних управлінських і соціально-психологічних технологій; розширення комунікативної компетентності; формування здатності вибору оптимальних варіантів ефективної взаємодії з іншими людьми; стимулювання інновації; підвищення мотивації до навчання теорії проблеми.

Тренінги. Під тренінгами розуміють таке навчання, коли основна увага приділяється практичному опрацюванню матеріалу, що вивчається, коли в процесі моделювання спеціальних завдань-ситуацій студенти мають можливість розвивати і закріплювати необхідні знання і навички, змінювати ставлення до свого досвіду і використаними під час роботи підходам.

Навчальна дискусія. Полягає в проведенні навчальних групових дискусій з конкретної проблеми у відносно невеликих групах (від 6 до 15 осіб). Традиційно під поняттям «дискусія» розуміється обмін думками в усіх їх формах. Дискусія як колективне обговорення може носити різноманітний характер залежно від процесу, що вивчається, рівня його проблемності та висловлених думок. Навчальна дискусія відрізняється від інших видів дискусій тим, що новизна її проблематики відноситься лише до групи студентів, які беруть участь у дискусії, тому що те розв'язання проблеми, котре вже винайдене в науці, треба знайти в навчальному процесі даної аудиторії.

Для викладача, який організує навчальну дискусію, результат, як правило, вже відомий заздалегідь. Метою тут є процес пошуку, який повинен привести до об'єктивно відомого, але суб'єктивно нових знань з точки зору студентів. Причому цей пошук має закономірно вести до запланованого педагогом завдання.

Для проведення дискусії педагог створює і підтримує певний рівень взаємин студентів – стосунки доброзичливості і відвертості, тобто управління дискусією з боку педагога носить комунікативний характер. По-друге, педагог управляє процесом пошуку істини.

Ділові і рольові ігри. Один із інтерактивних методів навчання одержав загальну назву «ділові ігри». Цей метод становить у комплексі рольову гру з різними інтересами її учасників і необхідністю прийняття рішення по закінченні або під час гри. Рольові ігри допомагають формувати в студентів такі якості, як комунікативні здібності, самостійність мислення та ін. Вони проходять у формі групового мисленнєвого пошуку, що потребує залучення в комунікацію всіх учасників гри. По суті, цей метод навчання є особливою формою комунікації. Завершується ділова гра підведенням підсумків, де основна увага приділяється аналізу одержаних результатів, найбільш значущих

для практики. Проте, завершуюча фаза може бути розширена до рефлексії всього перебігу гри. Об'єктами такої рефлексії можуть стати: динаміка індивідуальних, групових траєкторій руху розумових процесів; динаміка створення колективної думки.

Висновок. У процесі проведення навчальних занять викладачі мають застосовувати низку методів навчання в різних комбінаціях. Застосування конкретних методів навчання залежить від мети, завдання й умов кожного виду заняття.

Головною умовою інтерактивних методів навчання є ініціативність студентів у навчальному процесі, що стимулює педагога консультанта, тьютора. Це сприяє самостійному пошуку курсантами в процесі реалізації поставленої мети.

Список літератури: 1. Дичківська І. М. Інноваційні педагогічні технології / І. М. Дичківська. – К. : Академвидав, 2004. 2. Інтерактивні методи навчання : навч. посібник / (П. Шевчук, П. Фенрих). – Щецін : WSAF, 2005. – С. 7-23 3. Кларин М. В. Инновации в мировой педагогике: обучение на основе исследования, игры и дискуссии / М. В. Кларин. – Рига : НПЦ «Эксперимент», 1995. – 176 с. 4. Сучасний урок. Інтерактивні технології навчання : науково-методичний посібник / О. І. Пометун, А. В. Пироженко ; ред. О. І. Пометун. – К. : А.С.К., 2004. – С. 8-24. 5. Технології навчання дорослих / [упор. О. Главник, Г. Бевз]. – К. : Главник, 2006. – С. 4-7, 106-111. 6. Осипенко С. І., Іванов А. В. Організація функціонального навчання у мережі навчально-методичних центрів цивільного захисту та безпеки життєдіяльності / С. І. Осипенко, А. В. Іванов. – Київ – 2007. 7. Придатко О. В., Ренкас А. Г. Дослідження ефективності та аспекти впровадження інтерактивних засобів навчання в організацію навчального процесу ЛДУБЖД : збірник наукових праць / О. В. Придатко, А. Г. Ренкас. Львів : вир-во Львівського державного університету безпеки життєдіяльності. – 2010.

Bibliography (transliterated): 1. Dichkiv'ska I. M. Innovacijni pedagogichni tehnologii / I. M. Dichkiv'ska. – K. : Akademvidav, 2004. 2. Interaktivni metodi navchannja : navch. posibnik / (P. Shevchuk, P. Fenrih). – Shhecin : WSAF, 2005. – S. 7-23 3. Klarin M. V. Innovacii v mirovoj pedagogike: obuchenie na osnove issledovanija, igry i diskussii / M. V. Klarin. – Riga : NPC «Jeksperiment», 1995. – 176 s. 4. Suchasnij urok. Interaktivni tehnologii navchannja : naukovo-metodichnij posibnik / O. I. Pometun, A. V. Pirozhenko ; red. O. I. Pometun. – K. : A.S.K., 2004. – S. 8-24. 5. Tehnologii navchannja doroslih / [upor. O. Glavnik, G. Bevz]. – K. : Glavnik, 2006. – S. 4-7, 106-111.

6. Osipenko S. I., Ivanov A. V. Organizacija funkcional'nogo navchannja u merezhi navchal'no-metodichnih centriv civil'nogo zahistu ta bezpeki zhittedijal'nosti / S. I. Osipenko, A. V. Ivanov. – Kiïv – 2007. 7. Pridatko O. V., Renkas A. G. Doslidzhennja efektivnosti ta aspekti vprovadzhennja interaktivnih zasobiv navchannja v organizaciju navchal'nogo procesu LDUBZhD : zbirnik naukovih prac' / O. V. Pridatko, A. G. Renkas. L'viv : virvo L'vivs'kogo derzhavnogo universitetu bezpeki zhittedijal'nosti. – 2010.

Козяр М. М.

ІНТЕРАКТИВНІ МЕТОДИКИ НАВЧАННЯ У ВНЗ

У статті розглядається сутність, використання та методики здійснення інтерактивного навчання студентів у ВНЗ, упровадження інтерактивної стратегії та її впливу на студентів, зміну ролі і функції викладача, а також відповідні переваги та недоліки використання в навчальному процесі.

Ключові слова: активне навчання, діалогове навчання, інтерактивні методики, якість освіти.

Козяр М. Н.

ІНТЕРАКТИВНЫЕ МЕТОДИКИ ОБУЧЕНИЯ В ВУЗЕ

В статье рассматривается сущность, использования и методики осуществления интерактивного обучения студентов в ВУЗе, внедрение интерактивной стратегии и ее влияния на студентов, смену роли и функции преподавателя, а также соответствующие преимущества и недостатки использования в учебном процессе.

Ключевые слова: активное обучение, диалоговое обучение, интерактивное обучение, качество образования.

Kozyar M.

INTERACTIVE TEACHING METHODS UNIVERSITY

The article deals with the essence, use and implementation of interactive learning methods of students in higher education, the introduction of an interactive strategy and its impact on students, changing roles and functions of the teacher, as well as the respective advantages and disadvantages of the use in the educational process.

Keywords: active learning, learning dialog, interactive techniques, quality education.

Стаття надійшла до редакції 20.03.2015